मैत्रावरुणर्वसिष्ठः।मरुतः। त्रिष्टुप्, १-११ द्विपदा विराट्।

क ईं व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अध स्वश्वाः॥ ७.०५६.०१

के। ईम्- इमे। व्यक्ताः- दीप्तिमन्तः। नरः- नेतारः। सनीळाः- समानौकसः। रुद्रस्य मर्ताः- रुद्रजाः। अध- अपि च। स्वश्वाः- शोभनपृषदश्वा मरुतः॥१॥

नकिर्ह्येषां जनूंषि वेद ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम्॥ ७.०५६.०२

एषाम्- एतेषाम्। जनूंषि- जन्मानि। नकिः- न कश्चिदपि। वेद- जानाति। मिथः- परस्परं त एव। जनित्रम्- जन्मानि। विद्रे- जानन्ति॥२॥

अभि स्वपूर्भिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना असृग्रन्॥ ७.०५६.०३

स्वपूर्भिः- स्वकीयगतिभिः। मिथः- परस्परम्। वपन्त- सङ्गच्छन्ते। वातस्वनसः- वायुशब्दाः। श्येनाः- पक्षिण इव पतन्तः। असपृध्रन्- स्पर्धन्ते॥३॥

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभार॥ ७.०५६.०४

यत्- यानि। मही- महती। पृश्निः- वाग्देवी। ऊधः- अन्तरिक्षे। जभार- दधार। तानि। एतानि- इमानि। निण्या- रहस्यानि मारुतानि। धीरः- धारणाकुशल एव। चिकेत- जानाति॥४॥

सा विट् सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात्सहन्ती पुष्यन्ती नृम्णम्॥ ७.०५६.०५

सा। विट्- प्रजा। सुवीरा- शोभनवीरैरुपेता। मरुद्भिः। अस्तु- भवतु। सनात्- चिरकालात्। सहन्ती- शत्रूनभिभवन्ती। नृम्णम्- बलम्। पुष्यन्ती अस्तु॥५॥

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया सम्मिश्ला ओजोभिरुग्राः॥ ७.०५६.०६

यामम्- गन्तव्यं प्रदेशम्। येष्ठाः- अतिशयेन गच्छन्तः। शुभा- दीप्त्या। शोभिष्ठाः- अतिशयेन शोभमानाः। ओजोभिः- तेजोभिः। संमिश्लाः- सम्यक् मिश्रिताः। उग्राः- उद्गूर्णाः॥६॥

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान्॥ ७.०५६.०७

वः- युष्माकम्। ओजः- बलम्। उग्रम्- उद्गूर्णम्। शवांसि- बलानि। स्थिरा- दृढानि। अध- अथ। मरुद्भिर्गणः- मरुद्गणः। तुविष्मान्- प्रभूतः ॥७॥

शुभ्रो वः शुष्मः क्रुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धृष्णोः॥ ७.०५६.०८

वः- युष्माकम्। शुष्मः- बलम्। शुभ्रः- दीप्तम्। क्रुध्मी- क्रोधनशीलानि। मनांसि- चित्तानि। धृष्णोः- शत्रुधर्षकस्य। शर्धस्य- मरुद्गणस्य। धुनिः- कम्पनम्। मुनिरिव- मुनेरिव भवति ॥८॥

सनेम्यस्मद्युयोत दिद्युं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्नः॥ ७.०५६.०९

सनेमि- पुराणम्। दिद्युम्- प्रहरणम्। अस्मत्- अस्मत्तः। युयोत- पृथक्कुरुत। वः- युष्माकम्। दुर्मतिः- क्रोधमतिः। नः- अस्मान्। मा। प्रणक्- व्याप्नोतु ॥९॥

प्रिया वो नाम हुवे तुराणामा यत्तृपन्मरुतो वावशानाः॥ ७.०५६.१०

यत्- येन। वावशानाः- कामयमानाः। मरुतः। तृपत्- तृप्तिं गच्छन्ति। तेषाम्। तुराणाम्- त्वरमाणानां युष्माकम्। प्रिया- प्रियेण। नाम- नाम्ना। हुवे- आह्वयामि ॥१०॥

स्वायुधासइष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्व१ः शुम्भमानाः॥ ७.०५६.११

स्वायुधासः- शोभनप्रहरणाः। इष्मिणः- गन्तारः। सुनिष्काः- शोभनाभरणाः। उत- अपि च। स्वयम्। तन्वः- शरीराणि। शुम्भमानाः- शोभयन्तः ॥११॥

शुची वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः।
ऋतेन सत्यमृतसाप आयञ्छुचिजन्मानः शुचयः पावकाः॥ ७.०५६.१२

मरुतः- हे प्राणविशेषाः। शुचीनाम्- शुद्धानाम्। वः- युष्माकम्। शुची- शुद्धानि। हव्या- हव्यानि। शुचिभ्यः- शुद्धेभ्यः। शुचिम्- शुद्धम्। अध्वरम्- ध्वरविरोधिकर्म सर्वभूतहितकर्म।

हिनोमि- प्रेरयामि। शुचिजन्मानः- शुद्धस्वभावाः। शुचयः- शुद्धाः। पावकाः- शोधकाः। ऋतेन- धर्मेण। सत्यम्। ऋतसापः- प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्पर्शकाः। आयन्- अगच्छन्॥१२॥

अंसेष्वा मरुतः खादयो वो वक्षस्सु रुक्मा उपशिश्रियाणाः।
वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः॥ ७.०५६.१३

अंसेषु- स्कन्धेषु। मरुतः। वः- युष्माकम्। खादयः- अलङ्कारविशेषाः। वक्षःसु- उरोदेशेषु। रुक्माः- हाराः। उपशिश्रियाणाः- आश्रयन्ते। वृष्टिभिः- वर्षाभिः। विद्युतः- तडितः। न- इव। रुचानाः- रोचमानाः। स्वधाम्- उदकम्। अनु- अनुसृत्य। आयुधैः- मेघताडनैः। यच्छमानाः- यच्छन्तः॥१३॥

प्र बुध्न्या व ईरते महांसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम्।
सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्॥ ७.०५६.१४

वः- युष्माकम्। बुध्न्या- अन्तरिक्षजानि। महांसि- तेजांसि। प्र- प्रकर्षेण। ईरते- गच्छन्ति। प्रयज्यवः- प्रपूज्याः। नामानि- उदकानि। नमयन्तीति नामानि। तिरध्वम्- वर्धयत। मरुतः- हे वाताः। सहस्रियम्- अनन्तम्। दम्यम्- गृह्यम्। गृहमेधीयम्। एतम्- इमम्। भागम्। जुषध्वम्- सेवध्वम्॥१४॥

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथेत्था विप्रस्य वाजिनो हवीमन्।
मक्षू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद्यमन्य आदभदरावा॥ ७.०५६.१५

यदि- यस्मात् कारणात्। मरुतः। वाजिनः- हव्यवतः। विप्रस्य- मेधाविनो मम। हवीमन्- हव्ययुक्ते स्तोत्रे क्रियमाणे। स्तुतस्य- स्तुतं मन्त्रम्। इत्था- एवम्। अधीथ- अवगच्छथ। तस्मात् कारणात्। मक्षु- क्षिप्रम्। सुवीर्यस्य- शोभनवीर्यस्य। रायः- दानयोग्यसम्पदम्। दात- दत्त। अरावा- अदाता लोभी। अन्यः- इतरः। यम्- याम्। नू चित् आदभत्- नाभिहन्यात्। तां दत्त॥१५॥

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः।

ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीळिनः पयोधाः॥ ७.०५६.१६

ये। मरुतः। अत्यासः- तुरगाः। न- इव। स्वञ्चाः- सुव्यक्ताः। यक्षदृशः- उत्सवद्रष्टारः। मर्याः- मर्त्याः। न- इव। शुभयन्त- स्वात्मनो मण्डयन्ति। हर्म्येष्ठाः- मञ्चस्थाः। शिशवः। न- इव। शुभ्राः- शुक्लाः। वत्सासः- वत्साः। न- इव। प्रक्रीळिनः- क्रीडन्तः। पयोधाः- उदकधारकाः॥१६॥

दशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके।

आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुम्नेभिरस्मे वसवो नमध्वम्॥ ७.०५६.१७

दशस्यन्तः- प्रयच्छन्तः। नः- अस्मान्। मरुतः। मृळन्तु- सुखयन्तु। सुमेके- सुरूपे। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। वरिवस्यन्तः- पूरयन्तः। गोहा- उदकहा। नृहा- शत्रुहा। वः- युष्माकम्। वधः। आरे- अस्मत्तो दूरे। अस्तु- भवतु। अस्मे- अस्माकम्। वसवः- शरण्या देवाः। सुम्नेभिः- सुखैः। नमध्वम्- अभिमुखा भवत॥१७॥

आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः।

य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्वयावी हवते व उक्थैः॥ ७.०५६.१८

सत्राचीम्- सर्वत्र गतिशीलम्। रातिम्- तव दानम्। गृणानः- स्तुवन्। मरुतः। वः- युष्माकम्। होता- आह्वाता। सत्तः- निषण्णः सन्। वः- युष्मान्। आ जोहवीति- आह्वयति। यः। ईवतः- प्रपन्नस्य। वृषणः- वर्षकः। गोपाः- पालकः। अस्ति- भवति। सः। अद्वयावी- अवञ्चकः। वः- युष्मान्। उक्थैः- मन्त्रैः। हवते- आह्वयति॥१८॥

इमे तुरं मरुतो रामयन्तीमे सहः सहस आ नमन्ति।

इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अररुषे दधन्ति॥ ७.०५६.१९

इमे- एते। मरुतः- वाताः। तुरम्- त्वरमाणं साधकम्। रमयन्ति। इमे। सहसः सहसः- बलिनामपि बलिनः। आ नमन्ति- नमयन्ति। इमे। शंसम्- स्तोतारम्। वनुष्यतः- हिंसकात्। नि- नितराम्। पान्ति- रक्षन्ति। गुरु- बृहत्। द्वेषः- द्वेषम्। अररुषे- लोभिने। दधन्ति- यच्छन्ति ॥१९॥

इमे रध्रं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद्यथा वसवो जुषन्त।
अप बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे॥ ७.०५६.२०

इमे- एते। मरुतः। रध्रम्- समृद्धम्। चित्- अपि। जुनन्ति- चोदयन्ति। भूमिम्- भ्रमणशीलमसमृद्धम्। चित्- अपि। जुनन्ति। यथा। वसवः- देवाः। जुषन्त- युष्मान्। सेवन्ते। तथा। यूयम्। वृषणः- वर्षकाः। तमांसि- अन्धकारान्। अप बाधध्वम्- नाशयत। अस्मे- अस्मभ्यम्। विश्वं तोकं तनयम्- धर्मसन्ततिम्। धत्त- यच्छत ॥२०॥

मा वो दात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद्दघ्म रथ्यो विभागे।
आ नः स्पार्हे भजतना वसव्ये३ यदी सुजातं वृषणो वो अस्ति॥ ७.०५६.२१

मरुतः। वः- युष्माकम्। दात्रात्- दानात्। मा। निरराम- निर्गमाम। रथ्यः- हे महारथाः। विभागे- युष्मभ्यं हव्यविभागे। मा। पश्चात्- अनन्तरम्। दध्म। वृषणः- हे वर्षकाः। यत्। वः- युष्माकम्। सुजातम्- सुष्ठु जातं धनमस्ति। तस्मिन्। स्पार्हे- स्पृहणीये। वसव्ये- धने। नः- अस्मान्। आ भजतन- भागिनः कुरुत ॥२१॥

सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनासः शूरा यह्वीष्वोषधीषु विक्षु।
अध स्मा नो मरुतो रुद्रियासस्त्रातारो भूत पृतनास्वर्यः॥ ७.०५६.२२

यत्- यदा। यह्वीषु- महतीषु। ओषधीषु। विक्षु- जेतव्यासु प्रजासु वीरेषु। शूराः- समर्थाः। जनासः- जना वीराः। मन्युभिः- क्रोधेन। सं हनन्त- संयुञ्जन्ति। तदा। पृतनासु- युद्धेषु। नः-

अस्मान्। मरुतः। रुद्रियासः- रुद्रजाः। अर्यः- अरेः सकाशात्। त्रातारः- रक्षकाः। भूत- भवत ॥२२॥

भूरि चक्र मरुतः पित्र्याण्युक्थानि या वः शस्यन्ते पुरा चित्।
मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित्सनिता वाजमर्वा॥ ७.०५६.२३

या- यानि। वः- युष्माकम्। पुरा- पुरातनकालात्। चित्- एव। शस्यन्ते- कीर्त्यन्ते। तानि। उक्थानि- मन्त्रप्रोक्तानि। पित्र्याणि- पुरातनानि। भूरि- बहूनि। मरुतः। यूयम्। चक्र- कृतवन्तः। मरुद्भिः। उग्रः- वीरः। पृतनासु- युद्धेषु। साळ्हा- शत्रूणामभिभविता भवति। मरुद्भिः। अर्वा- अभिगन्ता। वाजं सनिता- अन्नसम्भक्ता च भवति ॥२३॥

अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यस्तु जनानां यो असुरो विधर्ता।
अपो येन सुक्षितये तरेमाध स्वमोको अभि वः स्याम॥ ७.०५६.२४

मरुतः। येन। सुक्षितये- शोभनभूमिप्राप्तये। अपः- उदकानि। तरेम। यः। जनानां मध्ये। असुरः- प्राणदः। विधर्ता- विशेषेण धारको भवति। वीरः- स वीर्यसम्पन्नः। शुष्मी- बली। अस्मे- अस्मभ्यम्। अस्तु- भवतु। अध- अथ। स्वमोकः- स्वसद्म। वः- युष्मदीया वयम्। अभि स्याम- आतिष्ठेम। ॥२४॥

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त।
शर्मन्स्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥ ७.०५६.२५

इन्द्रादयो देवाः। वनिनः- सम्भक्तारः। नः- अस्माकम्। तत्- भावनम्। जुषन्त- सेवन्ताम्। मरुताम्- प्राणविशेषाणाम्। उपस्थे- अपस्थाने वर्तमाना वयम्। शर्मन्- मङ्गळे। स्याम- भवेम ॥२५॥